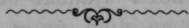

UČITELJSKI TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsacega meseca, in stane vse leto 3 gold., pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo. — Naročnina in oznanila pošiljajo se založništvu v Milic-ovo tiskarno v Ljubljani.

Štev. 16.

V Ljubljani, 15. avgusta 1884. l.

XXIV. leto.

Izboljšanje društvenega stanja po večjem blagočestji (pieteti).

(Franjo Gabršek.)

(Dalje in konec.)

To bi bila jedna stran vzgoje k blagočestju, a reči se mora, da najvažnejša, ker le s tem se ustanovi ona podloga, na kateri se more v tej smeri na dalje delovati. Ker pa blagočestje ne obseza le blagega in plemenitega mišljenja o vsem, kar je vzvišenega in kar moramo spoštovati in čislati, ampak tudi ono podredanje pod višje božje in človeške moči, brez katerih se neha vsako urejeno skupno življenje, zato se mora že v ljudski šoli na to podredanje strogo paziti in otroke urediti, da uklanjajo svojo voljo po velju svojih predpostavljanih. V tem pogledu se kaže pomanjkanje blagočestja v kljubujočem zanikanju vsega, kar opravičuje gosposkine naprave; blagočestje ovira tudi bodisi skrito in tajno ali javno protivljenje proti državnemu redu, proti predpostavljenim v vseh možnih krogih družinskega življenja, v delavnicah i. t. d.

V ljudski šoli se vzgojajo otroci k potrebnemu podrejanju in torej k pokorščini s pomočjo ustrahovanja, strogega reda ali discipline. Prav za prav razumevamo v šoli pod ustrahovanjem podredbo učencev pod voljo učiteljevo. V javnem življenju pa je njen delokrog mnogo obsežnejši, ker so tu tudi razmere in odnošaji različnejši, v katerih nam je živeti in katere urejajo strogi zakoni. Vender velja tu in tam, da, kjer ni discipline, ondu se tudi pravo blagočestje ne more ukoreniniti. Ako govorimo o šolski disciplini, razločevati je prostovoljno podredbo, katera se oslavlja na spoštovanje in ljubezen do učitelja, in prisiljeno podredbo, katera izvira iz strahu pred zapovednikom. Prva je najboljša, ker je nepremeljiva, druga je nepopolna, le za trenotek vztrajajoča, a povsod potrebna, kjer se samo s prvo ne more izhajati. Prostovoljna disciplina zavisi največ od učiteljeve osebnosti, druga pa ima za podlogo razumen premislek in trdno voljo; brez nje se ne more izhajati, ker je disciplina že zaradi splošne vzgoje in zaradi splošnega pouka v šoli neobhodno potrebna, še bolj pa zaradi blagih nagibov blagočestja, kakeršno imamo tu na mislih. V zadnjem pomenu se ima s pomočjo discipline doseči, da si otroci prisvojé potrebno spoštovanje pred šolskimi prostori in pred učiteljskim objemom. Ako si je znal učitelj ljubezen svojih otrok pridobiti, zgodilo se bode to samo ob sebi. Večkrat pa je treba, da predpostavljene osebe otrokom spoštovanje tako rekoč usilijo, ako namreč druga sredstva nič ne izdajo; vender se more to zgoditi na neviden način, ne pa da bi tako ustrahovanje kot umetno nadomestilo pravega šolskega duhá veljalo. Varovati se je torej onega ravnanja z otroci, pri katerem ne bi se na družega gledalo, nego da se

zadosti duhu postave. Prava šolska disciplina se kaže v tem, kakšno je нравstveno stanje otrok in učiteljev, kakšna je vestnost, s katero se opravljajo šolske zadeve, na kak način se goji нравstvenost, pokorščina in red. Tudi tukaj je v prvi vrsti pri učitelju samem, kako vsaditi v otroška srca blagočestni čut. Le ako se sam more po-
našati z vsemi potrebnimi krepostimi, mogel bode te kreposti tudi v otrocih obuditi.

Ker pa je namen šole, da otroke za življenje pripravlja, življenje samo pa se ravna po nerušljivih zakonih, zato treba že v ljudski šoli otroke na neogibno izpolnovanje ukazov in zakonov napeljevati. Tù se smé že z večjo strogostjo postopati, nego pri нравstvenem vodilu, kajti нравstvenost zavisí čisto od notranjega prepričanja, katero je treba v otroku še le obuditi, mej tem, ko se izpolnovanje vnanjih zakonov ne more vselej otroškemu razsodku prepustiti. Ko bi to bilo, potem bi se znalo pripetiti, da bi si postave vsak po svoje tolmačil, kar se v dejanskem življenji le prerado godí, in od todi toliko prestopkov in zločinov. Zakon mora veljati za neprestopni jez proti vsaki samovolji. Ko hitro uvidi učenec, da mu tega zakona ni móči brez kazni prelomiti, vdá se duhu zakona, s tem pa tudi volji zakonodajalca, t. j. učitelja, in blagočestje pridobí na prvi hipec vsaj toliko, da učenec uvidi neko nadvlast, kateri se je treba pokoriti. Ta pokorščina se mu kmalu izpremení v navado in potrebo; s časoma začne učitelja kot svojega pravičnega zapovednika čislati in spoštovati; in ako se mu ves šolski čas ni za las ne odjenja, izšel bode iz šole uporabljev od človeške družbe. Te pokorščine ne zahteva samohotje vzgojiteljev, pač pa нравstvenost, blagor gojencev in roditeljev ter sreča vsega človeštva. Zato treba včasih otroke navajati, da tudi sami uvidijo korist pokorščine. Ko bi se otrokom dopuščalo, da bi smeli delati, kar bi hoteli, postali bi svojeglavni, uporni, neupogljivi, torej nesposobni za človeško družbo; ko pa bi jim le zapovedovali, brez vlastne uvidnosti, postali bi brezvoljni, neodločni, brezmisleni, sužnji drugim. Spoštovanje ukazov in postav je pa le mogoče ondu, kjer se tudi učitelj sam pokoreva vsem šolskim zakonom ter jih nikdar iz zgolj slabosti, zločnosti in milobe ne prezira. Zato treba, da stojé vsi učitelji kake šole trdno in nepremično na svojem ustrahovalnem stališči, da vkupno in vzajemno delujejo v zadevi dobre discipline, da si ne nasprotujejo, da samovoljno ne izpodkopavajo ugleda svojih tovarišev, sploh da vso šolo navdaja jednak duh нравstvenega in strogo ustrahovalnega reda.

Ker pa ima ljudska šola, kakor rečeno, tudi namen, samostojnost otrok vzbujati in jih k vlastnemu prepričanju navajati, zato treba učitelju pazljivemu biti, da pri ustrahovanji tega čuta preveč ne ovira, in da ne prouzroči, da bi se v otrocih vsled njegovega ravnanja ravno naopačni čut oživil. Zato kaznuj s premislekom, in le tedaj, kadar je učenec kazen v resnici zaslužil. Brezobzirno in neusmiljeno kaznujoč učitelj ni nič manje nevaren, nego oni, kateri otrokom vse pregreške spregleda, ali kateri je prelen ali prelagoten, ter se mu vsled tega ne zljubi kaznovati. Pravična razdelitev pohvale in kazni obvaruje otroke, da se ne prevzamejo, da si ne domnevajo česa, kar ne zaslužijo, ker s tem ne bi kazali dolžnega spoštovanja do učitelja in do svojih součencev.

Mnogo tù navedenih ustrahovalnih sredstev le posreduje vpliva na blagočestje, to se pravi, z njih pomočjo moremo otroka stoprav osposobiti, da je vzprejemljiv za one učinke, kateri na njegovo blagočestje naravnost delujejo. V tem pomenu je torej dobra disciplina in stroga pokorščina neizogibna. Mnogo pa je tudi na tem ležeče, da se otroci že sami iz sebe zbog ponižnosti uklanjajo pred višjo silo, ter jo le kot moralčno ne pa kot fizično nadvlast smatrajo. To se čisto doseže s tem, da predočujemo otrokom osebe, katere zaslužijo vsled svojih dejanj ali vsled svoje značajnosti naše spoštovanje. Tacih vzgledov nam obilo podaja zgodovina pa tudi zdanjost. Učitelj naj blagotvornost tacih oseb prav živo slika ter otroke k posnemanju navdušuje. Kdor pa samega

sebe smatra za najmodrejšega, oni bode ravno tako malo blagočestje vzbujal, kot oni, ki v vsem in mnogo govori. Mladini je treba razložiti, da le prava veličina in prava ponižnost daje človeku veljavo, in da se je treba tej veličini že iz hvaležnosti, še bolje pa iz ponižnosti uklanjati, ker le tako postali bodo tudi sami kdaj spoštovanja vredni možje, kateri bodo znali resnično veličino ločiti od navidezne. Zato je treba mladini vse dejanske razmere v pravi, resnični podobi kazati, vsake olepšave pa se strogo ogibati, kajti le tako prisvojili si bodo zdravo npravstveno razsodnost. Blagočestje, katero bode vzrastlo iz tacih src, bode mnogo krepkejše, trajnejše in blagodatnejše, nego prisiljeno blagočestje; izpodrinilo pa bode tudi ono zanemarjenost npravstvenosti, na kateri boluje današnje društveno življenje.

Blagočestje je torej izvor notranjega mišljenja; to mišljenje je vedno glavna stvar, na katero se mora pri vzgoji ozirati. A razodevanje blagočestja ni vedno jednako niti pri istih otrocih niti proti istim predmetom. Tù je treba že večje razsodnosti, da otrok vé, kako se ima v posameznih slučajih obnašati, da ne greši proti blagočestju. Zato je ono v tesnej zvezi z njegovim vnanjim vednjem, t. j. z vnanjo obliko. Otroku se bode pozneje gibati v društvenih razmerah in tù kazati svoje blagočestje, zato mu je v tem obziru tudi neke vnanje olike treba, in to tem bolj, ker se često iz vnanjosti sklepa na notranjost, iz vnanjega vedenja na notranje mišljenje, in ker se izkazovanje blagočestja ne more strogo ločiti od vnanjih običajev. Če ravno pa se dandanes na tako zvano dvorljivost preveč gleda, vender se tudi tej, ako ostane v pravi meji, ne more odrekati ves npravstveni vpliv. Zategadelj vidimo, da otroci, katerih stariši skrbé za njih pravo vnanjo olikanost, kažejo več blagočestja, kot oni neizobraženih nižjih stanov.

A pozabiti se ne smé, da so načini vnanjega vedenja zeló različni, in mej tem, ko so nekateri v stanu blagočestje podpirati, ali ki iz njega izvirajo, mu drugi nikakor ne morejo služiti.

Pri tem razločujemo dostojnost in uljudnost ali dvorljivost od olikanega vedenja, od etikete (dvorskih običajev) in obrednosti (ceremonijalnosti). Na to vnanjo oliko gledajo nekateri stariši vse preveč, in njih prva skrb je, kako bi vzgojili otroka prav uljudnega; a tù mislijo le na vnanje oblike, ter pozabijo popolnem na notranje stanje. Taki stariši se ne zadovoljé s tem, da so njih otroci postrežljivi, ponižni, uljudni, živočutni, prijazni i. t. d., marveč zahtevajo, da ta svojstva pred vsem le na videz kažejo. Taka nespametna olika je značaju ravno nasprotna, ker ostane pri vsej uglajenosti v vnanjem vedênji njih notranjost prazna in neizobražena. Taki otroci postanejo licemerski, premoteni in prebrisani, ter znajo le mehanično po določenih pravilih prositi, gibati in zahvaljevati se, čestitati, obžalovati, upogibati ter priklanjati se, pozdravljati, ljubiti in roke poljubovati i. t. d. Pa tudi zanemarjati se ne smé vnanjost, ker tedaj bi postali otroci surovi in razposajeni, ter ne bi prišli nikdar do pravega blagočestja in s tem združenega blagoravnega obnašanja. Najbolje je, da se izobraževanje vnanjosti prilaga individualnosti otrok, da se ozira na njih starost, na stan, na stališče in na razmere, v katerih živé. Sosebno pa je treba paziti na njih mišljenje, ker le to samo ustvarja npravstveno vrednost ali nevrednost človeka. Potem bode mogoče, da bodo vsi otroci razumeli plemenitost svojega vedenja nasproti spoštovanja vrednim bližnjim; njih blagočestje dobilo bode nove brane, a tudi nove izpodbuje k usovršavanju njih notranje npravstvene temeljitosti. Na tak način vzgojeno blagočestje bode najboljši porok za izboljšanje društvenega stanja, ker se bode le-to po njem oblačilo in uredilo, ter v stroge meje npravstvene dostojnosti in državljanskega reda privedlo. Zato nam ne preostaje družega, nego blagočestje otrok na vsak le količkaj mogoč način pospeševati in gojiti, vse pa, kar bi znalo temu blagočestju škodovati, od njih odvracati ali vsaj oblačiti.

Knjiga Slovénka

v

XVIII. veku.

*

Pa temnica nastopila,
Rož'ci je zaterla cvet;
Ven'c prijatlov je zgubila,
Počivala mnogo let. —
Al cvetlica zopet se vzdiguje
In cveteti jame prelepo,
S tem življenje novo obuduje,
Dela zopet z „združeno močjo.“

Krasno drugič je cvetela,
Cvet pognala lepih nad;
Spet Ljubljano zalšat' jela,
Spet rodila mnogi sad. —
Al viharjev vojskni huda sila
Zderla zdaj je združene moči,
In cvetlico lepo zamorila,
In cvetlice lepe — „več je ni!“

Tako priprosto popéva ranjki Jernej Lenček v pesmici „Cvetlica Operosa“ (Vodnikov Spomenik 1859 str. 169; Jezičn. str. 1) znanstvene družbe „Modrine delovnih“ (Academia Operosorum) drugo dobo. — Pri deželni vladi je bil šolstvu na čelu umetni pa marljivi grof Edling; njemu priporočita vrla J. Japel in Bl. Kumerdej vzajemno delovanje na vednostnem in umetnijskem polji v smislu znanstvene družbe, ktera je v začetku istega stoletja vspešno delovala (die aber dem Schwall der Vorurtheile unterliegen musste). To je povedal sam v seljanki, v koji Soča (Isenz, Lisonzo) poprijema Ljubljano, naj si vendar osnuje družbo, slično „Arkadiji“ v Gorici, kteri voditelj je sloveči c. kr. hramnik Cobenzl, in v koji Ljubljana ponosno odgovarja, da je vže storila to na slavo domači vedi in umetnji. Oponovila se je „Academia Operosorum“ v Ljubljani 5. marca 1781 (Der Ifenz und die Laybach S. 6) ter v svečanem zboru 15. maja pričela svoje javno delovanje v nekdanji obliki. Iskreni grof Edling postal jej je voditelj, prvosednik pa deželnih stanov predstojnik Žiga baron Gusič (Gussich). Najbistrejši možje tedanji bili so jej družniki z lastnimi priimki p. Novus (P. Marka), Agilis (Linhard), Secretus (Japel), Utilis (Dev) itd. Dolgo sicer ta družba ni mogla službovati, kajti razrešila se je vsled raznoterih opovír vže l. 1787, vendar je marsikaj storila v tej dobici v vedah in umetnijah, in prestanek njen je obžalovati tem bolj, ker je bila pričela poslovati tudi v narodnem duhu, in se je v njej prikazal bil z vencem mnogi junak i slovenskemu narodu ponos! — Mej prve sicer goreče, v slovenščini vendar jako bodeče prišteva se:

XXI. Janez Nepomuk grof Edling (Comes et Dnus ab) Carn. ex Haydenschaft (iz Ajdovščine na Goriškem), Capitaneus Locopolitanus, Scholae Normalis Caes. Reg. Refendarius in Carniolia, Ducatus Consiliarius, Caesareae Aulae Camerarius, Ordinis S. Michaelis in Bavaria Eques, Academiae Operosorum Labacensium Referens et Arcadum Goritiae membrum edidit:

a) Sern ali Vonusetek teh Metodneh Buqui, posebnu za duželske učenike u cesarskeh kraileveh dužellah. Dunej. Stisnen per zlahtnimu gospudu Jožefu od Kurzboeka, cesarskemu, krajlevemu Illirskimu dvorskimu buqvestiskavcu, inu buqvekopcu, 1777. 8. 275; d. i. Kern des Methodenbuches itd. — slovensko in nemško. — Beseda in pisava se vidi n. pr.: Notervifchaine od poduzhilla zhes. Einleitung, von der Lehrart überhaupt. . . To gorpostauleine skus ta zela Schulordenga. Die Bestimmungen durch die allgemeine Schulordnung. I. vekshi stok 1. Hauptstück. Noz tega Skuppoduzheina, skupbraina, catechifiraina, tega braina po samem Nutzen des Zusammenunterrichtes, des Einzelnesens. . . II. Resdleine od tega, kar se ù Trivialshulah uzhi. 1. Vekshi stok, od tega, kar Schulmashtira ù poduzheinu ù Religionu amgre. . . Ima te Snaidke tega pod-

uzhilla nuzat Soll sich der Lehrvortheile bedienen . . Ima ta Evangelium napreiuferi vornehmen . . Kai je strit per von fdelainu teh exempelnou . . Od shulskiga strahu inu noterderfheina Schulzucht etc. — Predgovor se glasi v sedanjem čerkopisji na pr.: „Ta skusnost (Erfahrung) je učila, de ti duželski učeniki, katerem sa se čez metodne buqve te narbulši naprejbrajnoste (Vorlesungen) deržale, inu potem je blu zapovedanu rajmtajsta materia k' spetuzetnost ali spetuzetju (Wiederholung) iz buqvi brati, niso vos noc (allen Nutzen) od tajsteh dosegli, kater se je zaupal; tudi se je zamerkalu, če se je eden z' njem čez tajstu pogovarjal, de oni ta biteoče (Wesentliche) inu poglavitnu niso prov od tega odložili, kar je ù metodneh buqvah k' rezkladajnu inu reširnoste (Erweiterung) perstavlenu; leto je ta perložnost na roke dalu, to biteoče tega zerna od usega družga odločiti, inu ù kratkeh izločkah inu zapopadkah skup zbran inu naprei postaulen itd.“

b) Forderungen an Schulmeister und Lehrer der Trivialschulen germanico simul et Carniolico idiomate. Layb. Eger. 1778 in Fol.

c) Izvlezhik tega velikiga Catehisma s' uprashajnamami inu odgovorami d. i. Auszug des grossen Katechismus . . K podučanju te deželske mladoste v cesarskeh krayleveh deželah. Kostajo 18. kr. nemških. S tem pregnadlovem pervolenjam te rimske cesarske, tudi cesarske krayleve apostolske cessarice; koker tudi z pervolenjam te duhovnske gosposke. V Lublani. Stiskane per J. Fr. Egerju, duželskimu stiskavcu. 1779. 8. 161. — Einleitung Noternapelanje. U. Kaj se pravi Katehismus? O. Katehismus se pravi to podvučejne v' temu keršanskimu katolskimu navuku, toku se tudi te bukve imenujejo, v' katireh le ta navuk v sebi zaderžé. U. V kolkeh poglavitneh štukeh bode ta keršanski katolski navuk v temu Katehismusu naprejnosen? O. Ta keršanski katolski navuk bode v temu Katehismusu v pet poglavitneh štukeh, inu v enimu perstauku naprejnosen . . Ta perstauk je od teh štirih posledneh rečy itd.“ Po naslovu: Krainersche Übersezung. des Auszuges des grossen Katechismus, mit Fragen, und Antworten. Von Johann von Nepomuk Grafen und Herrn von Edling, k. k. Kammerer, und Rathe bey der Landes hauptmannschaft im Herzogthume Krain — pravi, da posveta se stori cesarici Mariji Tereziji, češ, predmet je vzvišan, prevod „des Methoden Buchs“ je bil milostno sprejet, njej gre slava, da se čisti veronauk daje v narečji vsakteri deželi lastnem itd. — Razun nekterih šolskih stvari je v domoljubnem smislu še priobčil:

d) Der Ifenz und die Laybach, eine Idylle von J. N. Graf von Edling. Augsburg. J. Lotter. 1781. 8. 13. — Tacito auctoris nomine (?) imprimi fecit, continetque renovationis Academiae Operosorum Labacensium, et institutionis Arcadum Goritiae memoriam (Bibl. Carn. 17). — Ponemčil je tudi pesem:

e) Lubesn Joshefa II. Rimskega Zesarja pruti svojemu blishnemu, zložil P. D**n (Pater Damascen) v „Skupspravlanje Kraynskeh Pissaniz od Lepeh Umętnoft l. 1779“, natisnjeno l. 1780: Die Menschenliebe Josephs II. eine freye Uibersetzung aus dem Slavischen. Na primer bodi:

... En Jezdeč pride v drejn. Bo ranen. Jožef vide.
 Ranocelnik! sem berž! ta kry za me znoy:
 Perveži rano berž! — — Al ke celnika ni,
 Naš Tit nečaka več. Sam seže po tančico,
 Perveži sam njemu to raneno desnico.
 Kry vstraše se. Stojy, ter notše ona več
 Iz še zdrave roke, iz slavne rane teč.
 Tu vide us žovnjey, us se v lubezni vname . . .

... In dem Sturme, wer fiel dort! — Ein Reiter Josephs, der war es.
 Ach! für mich eutert diefs Blut! für mich! so ruft er: den fallen
 Sah' ihn des Menschenfreundsblick, in seinem Blicke die Heilkraft.

Arzt der Wunden! wo zögerst du noch! — Doch Josephs Blick sah ihn,
 Als er gefallen, der sah ihn, genug! — von der Kaiserhöhe
 Tief sich neigend, verbindet ihm Joseph die Wunde! — Erstaunen
 Hält das strömende Blut! und sanftes Genesen, das quoll izt
 Aus des Menschenfreunds Hand. Die Heere, die sah'n es — Empfindung
 Nie noch versucht, entstand in tausend eisernen Busen . . .

To je kranjskega pesnika tolikanj ginilo, da je — A. F. Dev — ves navdušen v zahvalo v istem letniku koj za prevodom zapel jo:

Na gn. G. Prestavlavca.

En Kniž se vredn st'ry si mujo perzadeti
 Tu, kar sem krulil jest, od Jožefa zapejti,
 T'mu Nemcu, ktir'ga glas je čez us sterd sladák,
 Katir'mu Jason ni kus v pejtju, ne enak.
 Še poje on, moj Kniž! vse sterd je, kar on poje:
 Vse, vse življenje je, vse luč je, kar on poje.
 Vse duh je, zgol sam duh, duh v'soku oživeč,
 Brez sile zvezan duh, duh prost, duh us goreč.
 Tu šliše Dunava, tu Elba, ter se čude,
 De sladku pejti zna Vipava tudi:
 De dereč Žubel zna popevat' ked one:
 De on povedat' nam, kar serce čute, ve.
 Za sestro pravejo: ti nama, ti brat bodi!
 Ti nama vednu poj, ti nama vednu godi:
 Al vtihni pišv! glas nej bo hvalležnost tvoj!
 Hvalležnost sem dolžan, samo hvalležnost poj.

„Noch haben sich zwei geschickte Männer mit der Grammatik unsers Dialekts beschäftigt. Der eine ist der gründlich gelehrte Cillejer Popovitsch (Jezičn. str. 22—26) . . ; der andere Mann ist Herr Kumerdey“, piše Kopitar (Gramm. S. XLVI).

XXII. Blaž Kumerdej, roj. 27. jan. 1738 v Bledu ali Gradu (Veldes) na Gorenjskem, bil Magister Philosophiae, u. l. 1805 (Laib. Wochenbl. Nr. 11), o katerem P. Marka piše: Kumerdey Blasius Carn. Feldensis Caesareo-Reg. Commissionis Assessor et Scholae Normalis Labaci Director, Academicus Operosus, exinde Cilejam (Caes. Reg. Circuli Celejensis, postea Labacensis Commissarius) missus, ubi Grammaticam slaviam edidit:

a) Vodenje d. i. Krainerische Uibersetzung der für die Landschulen bestimmten Leseübungen etc. Lab. apud Eger 1778 in 8 (?).

b) Svetu Pismu Noviga Testamenta etc. vide sis Japel (Blasio Kumerdeyo et caeteris Adjutoribus collaborantibus. Bibl. Carn. 31).

„Kdo ne pozná starega Japelna in Blaža Kumerdeja njegovega tovariša? Bila sta mnogo učena in pa za slovenščino vsa goreča moža, prvi duhovskega, drugi posvetnega stanu, ki sta obudila serce svojih verstnikov za slovensko modrico. V njujni družbi so poslovenili možje prebrisane glave in pobožnega duha celo sveto pismo, in položili terdni temelj novi dobi naše slovenščine. Dva zaroda sta se že omladila, kar počivata v hladni zemlji verla Slovenca; še cvetá njujnega truda sad; hvala njima bodi (Slomšek v Drob. l. 1862)!“

Pričela sta ona dva veliko delo z novim zakonom in storila, da je I. zvezek „Svetu Pismu Noviga Testamenta Id est: Biblia Sacra N. T. . in Slavo-Carniolicum idioma translatum“ prišel na svetlobo l. 1784, II. zvezek l. 1786, v katerih sta na čelu in po latinskem predgovoru oba skupaj tiskana „translatore“. Napredovala sta s starim zakonom ter dodelala prve čveterne bukve Mojzesove, kar je bil Bl. Kumerdej poklican v

Celje za okrajnega šolskega poročnika. To je delo zadržalo dotlej, da je starega zakona I. zvezek tiskan bil še le l. 1791. V slovenski in latinski čestitki poklanjata veliko delo takole: „Vilsoke Zhafty vrejndi, Gnadlivi Firfht, Pervi Vikfhi Šhkov Lublanski! Tebi k' časti, inu Tvojmu Velikimu Imenu, katëru bó vezhnu flovelu, perpifheta letë bukve Tvoja Pokórna flushabnika Juri Japel, inu Blashe Kumerdey.“ — Ker sta vzajemno prelagala in vredovala, naj se tukaj pokaže o besedi v sedanji pisavi na primer:

„Kaj pak vidiš pezder, kateri je v očesi tvojga brata: Bruna pak, kateri je v tvojim očesi, ne čutiš? Ali kakú zamoreš reči tvojmu bratu: Brat pusti, jest bom pezder, kateri je v tvojim očesi, vùn vèrgèl: ker ti sam v tvojim očesi bruna ne vidiš? Hynavec, verzi poprej vunkaj brun iz tvojga očesa, inu potle boš gledal pezder vun vreči iz očesa tvojga brata.“ Luk. VI. 41. 42.

„Inu my tudi za ta čas vejmo, da je vže za nas ura tukaj, od spanja gori vstati. Zakaj zdaj je naše izveličanje bližej, kakor tedaj, kadar smo verni postali. Noč je prešla, dan pak se je perbližal. Verzimo tedaj od sebe dela te tàmmè, inu oblečimo orožje te luči. Hodimo poštnu, kakor po dnevi: ne v požrešnosti, inu v pyanosti, ne v nečistosti, inu v nesramnosti, ne v kregi, inu v nevošljivosti. Temuč oblecite Gospoda Jezusa Christusa, inu ne strezite mesu po njegovih želah.“ Riml. XIII. 11—14.

„Pójmo Gospodu: zakaj on se je sloveč, inu častitliv skazal, kojna inu jezdicja je v morje vergel. Gospod je moja moč, inu moja hvaležna pejssem, zakaj on je moj Odrešenik postal: On je moj Bog, njega hočem jest visoku častiti: on je Bog mojga očeta, inu njega hočem jest povzdigniti. Gospod je kakor en Vojšak, njegovu ime je ta Vsigamogočni. Pharaonove vozove, inu njegovo vojsko je on v morje vergel: njegovi nar gorši poglavarji so v rudečim morji potonili. Brezni so jih pokrili, inu óny so k dnu šli, kakor kamen itd.“ II. Mojz. 1—5.

Slovstvena zgodovina v slovenski ljudski šoli.

(Piše **Gradimir.**)

(Dalje.)

Boris Miran.

(Glej 75. berilno vajo: „Spomladi v gozdu.“)

Boris Miran se je rodil 6. marcija 1836. l. v Velikih Laščah na Kranjskem, kjer je izvršil početne šole. Gimnazijo je dognal v Ljubljani, ter šel na Dunaj na vseučilišče, jezikoslovja se učil. Na Dunaji je prišel za domačega učitelja v različne bogate in plemenitaške družine. S temi je tudi mnogo potoval. Bil je na Nemškem, Francoskem, v Italiji, v Švici in drugod. Konečno naveličavši se učiteljevanja po različnih hišah, vzprejme službo učitelja na c. kr. gimnaziji na Dunaji, kjer v tej lastnosti še dandanes živi.

Boris Miran-ovo pravo imé je Josip Stritar; „Boris Miran“ mu je le izmišljeno pisateljsko imé, pod katerim je posebno prejšnja leta priobčeval svoje umotvore: pesni, povesti in druge ukovite spise. Užé kot dijak se je Boris Miran mnogo zasebno učil. Mnogo se je pečal z nabiranjem in preučevanjem národnih pesnij, ter se je užé zgodaj temeljito priučil poleg slovenskega in nemškega jezika tudi laškemu in francoskemu jeziku. Bral in studoval je mnogo v imenovanih jezikih; pa tudi izdelki v grščini in latinščini so mu bili priljubljeni. Preskrben tako z bogatim zakladom svojih znanosti in podprt z izredno prirojeno mu nadarjenostjo, stopil je v javnost primeroma pozno; kajti jel je

priobčevati svoje pesni šele 1867. in 1868. leta, in sicer v listu „Glasniku“, ki je isti čas izhajal. Prej užé — l. 1866. — pa je spisal „Preširnovó življenje in Preširnové poezije“ spis k novi izdavi Preširnovih pesnij. Ta dobro premišljeni in hvalevredni sestavek je šele pripomogel, da smo Slovenci spoznali in jeli prav čestiti prvaka naših pesnikov, Preširna, o katerem vam bodem tudi prilično govoril. L. 1869. priobči Boris Miran na Dunaji zbirko prekrasnih svojih pesnij z naslovom: „Pesmi, zložil Boris Miran“. Koj drugo leto pa ustanovi „Zvon“, o katerem sem vam užé nekaj razložil in kateremu je bil urednik ves čas, dokler je izhajal na Dunaji. Kasneje (l. 1872. in 1876.) priobčil je Boris Miran troje zvezčičev svojih pesnij), a l. 1877. nekaj svojih pesnij v nemškem prevodu.

V „Zvonu“ je Boris Miran ali Josip Stritar dalje priobčeval vzorne svoje pesni; a objavljal je v njem tudi krasne povesti in različne druge spise, ki so imeli, da-si časih močno osoljeni, vselej blag namen; národ, navlasti nadejpolno slovensko mladino poučevati. Tù nam je razlagal, kaj je pesništvo, kako treba dobre pesni skladati, ter nam to sam sè svojim vzgledom kazal. Pri tem mi je omeniti, da je Boris Miran na Dunaji rad zbiral nadarjene nadejpolne dijake okoli sebe, ter jim tudi sè živo besedo pojasnjeval, kako je vredno pesnikovati in pisateljevati. Boris Miran je velik pesnik, odličen pisatelj in temeljit presojevalec slovstvenih izdelkov. Njegove pesni so po vsebini in po obliki dovršene, njegovi spisi pisani v prekrasni, gladkotekoči slovenščini; a pri vsem tem so lahko umevni, národno se glaseči. Zdaj sodeluje pri „Ljubljanskem Zvonu“, v kojem priobčuje pesni. Zasluge Boris Miran-ove za naš národ so neminljive; ž njim se lahko pričénja nova veselejša doba sadunosnega delovanja na slovstvenem našem polji. Mnogi mlajši pesniki in pisatelji osrčevali so Boris Miran-ove nauke, sledili so njegovemu vzgledu, ter delajo svojemu učitelju zdaj vso slavo.

Miha Kastelec.

(Glej 109. berilno vajo: „Solnce“.)

Pesnik Miha Kastelec se je rodil 1796. l. v Gorenji vasi pri Zatičini na Dolenjskem. Šolal se je na gimnaziji v Ljubljani, kjer je po ivršenem učenji stopil v službo v Ljubljansko knjižnico kot pomočnik; pozneje je postal samostalen knjižničar ravno tam. Umril je 22. oktobra 1868. l. v Ljubljani.

Kastelčeva največa zasluga je v tem, da je 1830. l. jel izdavatí „Kranjsko Čebelico“. To je bila zbirka, katera je prinašala v posamičnih zvezkih pesni različnih takratnih slovenskih pesnikov. Kastelec jej je bil urednik. O veliki važnosti te zbirke bodemo še govorili pri drugi priliki. Tù mi je še povedati, da je tudi priobčeval svoje pesni po „Čebelici“, ter jih podpisoval s črko začetnico svojega imena in priimka: „M. K.“, (t. j. Miha Kastelec). Pričujoča Kastelčeva pesen „Solnce“ šteje se k onim, ki so se mu še najbolj posrečile. Vender gledé na to, da je Kastelec vedel tedanje pesnike na Kranjskem buditi in združiti v vkupno plodunosno delovanje v „Kranjski Čebelici“, dolžni smo vso čast njegovemu spominu!

(Dalje prih.)

Poročilo c. kr. okrajnega šolskega nadzornika Iv. Lapajne-ta

o stanji šolstva v Novomeškem okraji 1884. l. z nasvétí, kako bi se omenjeno šolstvo boljšalo.

(Priobčil pri učiteljskem zborovanji v Novem mestu v dan 2. julija 1884. l.)

(Dalje.)

Na enorazrednicah je težko terjati Tretjega berila, pa nekatere ga vender imajo; dobro osnovana dvorazrednica mora imeti vsekako v višjem oddelku II. razredu Tretje

berilo in čveterorazrednica pa v IV. razredu tudi Četrto berilo, ki je letos izišlo. Četrto berilo je izvrstna knjiga z lepim in težkim berilom; vpelje naj se zlasti v ponavljevalne šole. Ker je mnogo učiteljev še, katerim je ta knjiga neznana, zato sem preskrbel, da bode letos vsaka šola med ubožnimi knjigami dobila tudi 1 iztis Četrtega berila. Računic, teh izvrstnih in jako cenih knjižic, sem vse preveč pogrešal po šolah. Na enorazrednicah morale bi biti 1., 2. in 3. računica, na dobrih dvorazrednicah tudi 4., in na dobrih čveterorazrednicah tudi 5. računica, ki bode zlasti pri geometriji, ki se mora deloma v zvezi z računstvom učiti, dobro služila. Pa učenci sami morajo biti preskrbljeni s knjigami. Našel sem pa žalibog šole, kjer učenci nižje skupine, in druge, kjer učenci višje skupine niso imeli niti 1. niti 2. računice. Učitelj jih je imel v omari shranjene, a škoda se mu je zdelo, da bi jih bil učencem posodil. Čemu so li knjižice? Ali mar ne zató, da se otroci v šoli in domá iz njih učé?! Le eno šolo sem najdel, na kateri so otroci skoro preveč raznovrstnih knjig imeli, kjer veljá izrek: „zu viel des Guten“. Na neki slabi šoli je učitelj pa koncem tega šolskega leta hotel vpeljati 3. računico in Četrto berilo — v svoji razdeljeni enorazrednici. Zeló imenitno je pri vsaki šoli, da so otroci preskrbljeni ne samo s šolskimi knjigami, ampak tudi z vsem potrebnim šolskim orodjem, t. j. s tablicami, črtalniki, pisankami, risankami, s peresi, svinčniki itd. V tej zadevi sem bil prav malo zadovoljen, le redke so tiste učilnice, na katerih so otroci imeli vso potrebno šolsko orodje. Naletel sem marveč že na več šol, kjer je učitelj imel v šoli tablice, a otroci so bili brez njih. Škoda se je zdelo, da bi učitelj tablice, ki so bile vendar šolska lastnina, otrokom na dom dal. Krojač brez igle ni krojač, čevljar brez šila ni čevljar, in učenec brez tablice ni učenec. Tablica bi morala biti zvesta spremljevalka vsacega šolarja, domá in v šoli in celó na pašo naj bi deček tablico seboj jemal. Kaj pa rečete o tistem učitelju, ki še otroku črtalnika ne zaupa, da bi ga domov nesel. Kje naj se taki šolarji vadijo pisati, ko nimajo niti tablice niti pisala domá. Pisank se pa otrokom še manj na dom dá, kajti nekateri učitelji so tega mnenja, da učenec domá ne more pisati, ne more izdelovati šolskih nalog. To je napačno mnenje. V šoli seveda naj se učí učenec po vzgledih učiteljevih na šolski tabli pisanja v obče in zlasti lepopisja. Ali v šoli je premalo časa, da bi se otrok vadil v tem, kar je v šoli enkrat ali komaj dvakrat videl in poskusil. Za pisanje (lepopisje) je tudi po naših načrtih premalo ur odločenih, da bi zadostovale v zadostno izurjenje v tem predmetu. Zato mora učitelj svojim otrokom dajati domače naloge, katere naj izdelujejo na tablice in pisanke, s svinčnikom ali s tinto, poslednje je gotovo boljše. Vsaj otroci že dobé tudi domá toliko časa, da izdelajo vsaj dvakrat v tednu kratko nalogo; z velikimi stroški to tudi ne bo združeno, pisanke so po ceni, tinta tudi ni draga. — Pisanke se prav različne rabijo po našem okraji; dovoljene in nedovoljene. Pisanke s slikami in slabim papirjem gotovo niso dovoljene in na nekaterih šolah rabijo učenci v šoli Greiner-jeve pisanke s predpisi, da si učitelj olajša delo, da njemu ni treba na tablo vzglednih črk delati. Rabljenje tacih pisank v šoli je zoper ministerijalni ukaz.

Za domače vaje pa niso prepovedane. Konferenca bi lahko sklenila, kakšne pisanke naj bi se v tem okraji rabile, a to vprašanje je premalenkostno, da bi se ž njim bavile. Toda od vsakega učitelja bodem terjal, da rabi za lepopisje pisanke iz prav dobrega papirja s pivnim papirjem vred; take stanejo navadno 2 kr. Za pravopisje, za računstvo in sploh za vaje ali domače naloge naj bi rabili morebiti cenejše pisanke, take, ki se dobé po 1 kr.; kajti teh porabijo več, zato naj bodo cenejše. Takih slabejših pisank ne smé ne učitelj, ne trgovec po 2 kr. prodajati.

Z risankami nisem kaj zadovoljen; risa se sploh malo, pa še to na tenek papir in brez izjeme na pikčasti papir in sicer edino le v prvo risanko (1 cm. pike). Vsaj se

dobé risanke tudi iz trdnega in debelega papirja, če tudi ni bel in gladek. Na debel papir risati je otrokom veliko lažje in takega s trdo svojo roko ne prederejo tako lahko, kakor če se risa na tenek papir. Vedno risati v prvo pisanko, nikakor ne smem dopuščati. Že enorazrednica naj vpelje tudi drugo risanko (2 cm. pike), dvorazrednica mora imeti tudi tretjo risanko, a čveterorazrednica pa še četrto risanko (v 4. razredu). Da bodo otroci imeli gumilastike (črni gumi, a ne radirke), naj se obrne učitelj n. pr. do „Národne šole“, ki mu najboljših gumilastek po jako nizki ceni preskrbi. Risarski vzgledi za učitelja so dobri: Grandauer, Eichler, Tretau; Kopšiča ne priporočam. Tega pa celó ne pripuščam, da bi učitelj dal otrokom tiste drage Kopšičeve risanke, pri katerih njemu samemu ni treba na tablo risati. Kakor mora učitelj pri vsaki lepopisni uri sam na tablo pisati, na tabli učencem črke razkazovati, tako mora tudi pri vsaki risarski uri sam na tablo risati to, kar učenci posnemajo v svoje risalne zvezke. Učitelj, ki pri lepopisji (ali risanji) svoj predpis po več tednov (!) na tabli pusti, spada v staro dobo, ko je učitelj svojo „voršrifto“ komaj 2- do 4krat v letu spremenil.

Z učili ali učnimi sredstvi je večina šol v tem okraji preskrbljena; nekatere šole imajo celó več jih, kakor jih zahteva šolski in učni red z 20. avgusta 1870. l. Tudi sem videl po nekod prav dragocene reči. Kar se mi pa ni dopadlo in kar moram grajati, da nekatere šole še zdaj nimajo vseh učil, čeravno je 14 let minulo, od kar so bila po omenjenem ministerskem ukazu zapovedana. Pa nadejam se, da bodo učitelji na to delali, da se prej ko prej v proračun krajnih šolskih svétov tudi za pomanjkujoča učila postavi potrebna svóta. Kar me je pa najbolj v tej zadevi žalilo, je, da imajo učitelji, kakor sem že omenil, učila skoro vsa razpostavljena skozi celo leto v šolski sobi na stenah, kjer trpé pred prahom, vlažnostjo in pred otroci. Samo takrat, kedar se rabijo, ali pa še nekaj časa pred in po tem, se razobesijo table na steno. Če so vedno na stenah, tudi otrók takrat ne mikajo, kadar jih učitelj razklada. — Pri nekaterih šolah je tudi nekaj knjig za učiteljevo rabo. Ako učitelj sam takih ne rabi, smé jih včasí tudi zanesljivim odraslim ljudem posoditi. Táko učiteljsko knjižnico naj pa učitelj odloči od šolarske knjižnice, in sevéda tudi od knjig za ubožne učence, o katerih naj ima natančen zapisnik, o številu, o vsakoletnem prirastku in o učencih, katerim jih je posodil in od katerih jih mora redno ob koncu šolskega leta terjati. — K knjigam za ubožne učence naj učitelj vpiše tudi tiste, katere krajni šolski svét kupi. Če se v ta ali drug šolski namen postavi kaka svotica v proračun, mora učitelj gledati, da se tudi porabi. — Šolske ure so navadno od 9.—12. in od 1.—3. ure, kar je čisto pravilno. 25 ur torej se navadno na teden poučuje. Če je pa za ta ali uni razred po učnem načrtu več ur predpisanih, moram gg. učitelje opomniti, da tudi več ur poučujejo, toliko pač, kolikor je zapovedano, pa tudi ne več, kakor sem to pri neki šoli zapazil. Če učitelj ne more n. pr. telovadbi odločiti toliko časa, kolikor terja načrt, ker nima niti orodja, niti prostora telovadskega, naj pa v tistem času uči druge predmete. Od učitelja se mora po vsej pravici zahtevati, da se ravná pri svojem pouku po šolskih knjigah in po učnem načrtu. Žal, da je resnica, da so še učitelji, ki ne vedó, kaj je „učni načrt“. „Učne načrte“ (Lehrpläne) je izdal slavni c. kr. deželni šolski svét že 1874. l. in vendar sem naletel na nekatere šole, ki so brez njih. Kako naj se potlej učitelji po načrtu ravnajo?! Da je slavni c. kr. okrajni šolski svét vprašanja, ali naj bi se ti načrti v čem izpremenili, na dnevni red denašnjega zbora postavil, vodili so ga pri tem ti nagibi, da bi učitelji te načrte dobro enkrat premislili. Vzrok temu je pa tudi ta, ker bode morebiti o premembi načrtov od l. 1874. govor pri bodoči deželni učiteljski konferenci. „Urniki“ naj se pa v bodoče imenujejo po tem le pravem imenu in naj se vsako leto posebej predlagajo c. kr. okrajnemu šolskemu svétu v potrjenje. Za 1884/85. l. naj pa učitelji tega ne storé,

ako bode slavni c. kr. deželni šolski svèt letos učne načrte, ki so podloga urnikom, v čem izpremenil, zlasti z ozirom na postavo z 1883. l. (2. maja).

Da se učni smoter, ki je podpisan po učnih načrtih, v obče ne dosega, razumljivo je samo ob sebi; kajti zahteva se v nekaterih točkah obilo. Priden in vešč učitelj bi v normalnih šolskih razmerah že veliko dosegel; toda kje so normalne šolske razmere in ob enem priden in izveden učitelj?

Najboljši uspehi so v materinskem jeziku, osobito v čitanji. Pa kakor sem pri drugih predmetih opazil metodične nedostatnosti, tako še celó pri čitanji. Sploh naj se učitelj višjih definicij ogiba v ljudski šoli. Tudi pri računstvu naj se ne vpraša, kaj je soštevanje, odštevanje itd. Učitelj naj bo vesel, da znajo otroci soštovati, odštovati itd. S slovnico slovensko sem v obče nezadovoljen, zlasti na nekaterih šolah se menda nič ni gojila. Na nemških šolah govoré učitelji pravilno nemščino, na slovenskih šolah pa navadno slabo slovenščino, vse polno germanizmov, n. pr. „gor dal“, „noter povedal“ — „koga“ (nam. kaj).

(Konec prih.)

Pravna razmerja ljudskih učiteljev na Kranjskem.

(Obravnava učiteljske konferencije pri sv. Petru na Pivki v dan 2. julija t. l. — Matija Rant.)

(Dalje in konec.)

IV. Predplače od delateljenih dohodkov ljudskim učiteljem.

Kar je nemu za obstoj njegov koristno, prav in potrebno, naj se drugemu brez škode deželne blagajnice na škodo prizadetemu ne odteguje!

Vsak kmetovalec ima mej letom o svojem času setev, a zopet brez posebne nesreče o svojem času žetev. — Tudi ljudskemu učitelju, osobito po bolj oddaljenih in samotnih krajih na deželi, bilo bi jako pomagano, ko bil bi ob času pospravljanja poljskih pridelkov in drugih sadežev gledé „reparjev“ toliko pri moči, da bi si vsako leto ob enem najnavadnejega živeža in drugih potrebnih reči v času pospravljanja taistih prec iz prve roke bolj po ceni za celo leto mogel nakupiti. Zopet drugikrat prikrade se v družino bolezen, katera izrednim potom tudi izrednih in preobčutnih denarnih svôt požrè. Več! Primeri se selitev, katera učitelju užé tako lehkí žep hudo potrese. Znano je pa le predobro, da je mej ljudskimi učitelji, ne zavoljo lastnih krivd, nego radi nemile osode, katera jim v naši kronovini prav pičlo skorjico trdega kruhka privošči, le malo takih, katerim okrogli bog po posebno ugodnih okoliščinah ravno prehude preglavice ne dela. — Sosebno je pa učiteljstvo vsega tukajšnjega šolskega okraja, ne radi svojega zadolženja, nego temveč zavoljo neprestanih sporednih izredno slabih in nerodovitnih letin, ter od dnéva do dnéva vedno se množeče nezaslišane draginje vsega za najskromnejši obstoj potrebnega, hudo in preobčutno prizadeto. Dohodki so vedno enoisti, postranskega — postavno dovoljenega zaslužka zavoljo splošne béde (sosebno po enorazrednicah) ni nobenega, a draginja vsega se pa slednji dan v nezaslišanih % očividno množi.

Ni drugače, da je pri takih okoliščinah človek naravnost primoran, da sebe in svoje preživlja s posojili. Srečen ta, ki ima pri imovitih še kaj kredita; a ta kredit je pa britek, grenák in nad vse nezaslišano zoprn, ter človeka v še večje skrbi in zadrege pripravlja.

Ako imajo užé vsakovrstni c. kr. uradniki, profesorji, mestni učitelji, pri železnicah službujoče osobje itd. domá v svojih gotovih dohodkov predplačah zavetje, zakaj se ta dobrota in mila pomoč ravno ljudskim učiteljem po deželi naše domovine še ne privošči

in postavno ne zagotovi? — Posebnih in stvarnih razlogov za-to, mislim, da se ne nahaja! In, — ako bi se tudi, — zakaj ravno pri užé takó pičlo plačanemu ljudskemu učiteljstvu? Ravno ljudsko-učiteljski stan je oni, kateri ima prevažno nalogo za vso družbo človeško reševati, zavoljo česar naj bi se ga tudi tù in tam nekoliko bolj v milo naklonjenost in blagodejno zavetje ugodnejših pravnih razmer jemati izvolilo.

Gospodje učitelji ljudskih čveterorazrednic so zadnji čas res na svojo roko in le za svojo lastno osebnost pričeli nekako javno agitacijo v izboljšanje njihovega gmotnega položaja, ob kateri, zdí se mi, jim pa na splošnem gmotnem blagru vsega učiteljskega stanú ni kaj ležeče. Pristranost in preziranje sotrudnikov se pa gotovo nobenemu stanú lepo in čedno ne prilega, ni mu v čast, nego temveč v nečastno posmehovanje drugim. Taka maroga v kakem stanu se le prehitro od drugih zasledí in jim služi v vsakovrstno predbacivanje. Povsod, gledé izboljšanja splošnega šolskega napredka, kakor tudi poštenega prizadevanja za izboljšanje pravnih razmer, naj bi mej vsemi ljudskimi učitelji brez izjeme veljalo vodilo, da v edinosti je moč. Delujmo torej povsod nerazdvojeni „vsi za enega in eden za vse“, ako hočemo, da nam milejša prihodnost tudi skoraj prisveti, ter nam naš skromni položaj blagodejno zboljša!

Za nameček svojim ravno navedenim lamentacijam dodajam še sledeče nasvète:

Slavna učiteljska skupščina Postojnskega šolskega okraja naj sklene, da se z vsemi postavno dovoljenimi pripomočki in sredstvi v to dela in stvarno tudi pri merodajnih krogih na to vpliva, da se

1) tudi starejim ljudskim učiteljem na Kranjskem polnoštevilne starostne doklade brez prikrajšanja določijo in odmerijo; da se

2) §. 41. deželne šolske novele z 9. marca 1879. l. v toliko izpremení, da bodo po njem in v njega smislu tudi ravnatelji ljudskih enorazrednic primerne opravilne doklade sè svojimi dohodki vred prejemale; da se

3) §. 62. deželne šolske postave z 29. aprila 1873. l. o učiteljskih pravnih razmerah takó preosnuje, da bode v njegovem smislu ljudskim učiteljem tudi leta njihove prve službe po dovršenem zrelostnem izpitu kot službena leta v dosego pokojnine šteta; da se

4) ljudskim učiteljem po vsem Kranjskem predplače njihovih delateljenih letnih dohodkov ob gotovih slučajih postavno določijo in zagotové.

(Vsi nasvétí bili so soglasno odobreni in vzprejeti.)

V dosego vsega tega delovala naj bi konferenca po svojem izvoljenem stalnem odboru, po svojih v deželno učiteljsko konferenco odbranih zastopnikih in pa po „Slovenskem učiteljskem društvu“ v Ljubljani. (Soglasno vzprejeto in odobreno.)

Učiteljska konferencija mestnega okraja Ljubljanskega.

(Dalje.)

Gosp. Ivan Belè: „Razpravljati mi je vprašanje: „Kdaj in kako naj se poučuje drugi deželni jezik“. — Prvi del tega vprašanja, o času, kdaj naj se začénja s poukom v nemščini, so, kakor čujemo, že višje šolske oblasti rešile v zmislu, naj se z nemščino začénja v tretjem razredu (t. j. 3. šolsko leto). Torej boril bi se za pridobljeno trdnjavo, ali pa bi moral braniti izgubljeno mesto, ako bi to točko dalje razmotraval. Za letos veljal je ukaz sl. dež. šolskega svéta z 9. avgusta 1883. l., vsled katerega je po zahtevi sl. mestnega zbora slovenski jezik postal učni jezik za vse predmete; nemščino se je imelo poučevati že v drugi polovici prvega šolskega leta. — Tudi drugi

del moje naloge rešil je večinoma pred mano predgovornik gosp. A. Žumer s svojim predlogom o preustroji učnega črteža gledé poučevanja nemškega jezika. Naj izpregovorim samo nekoliko o načinu, po katerem naj bi se po mojem mnenji učil ta predmet.

Glavno vodilo nam ima biti to, da je nemški jezik živ jezik, katerega se je našim učencem treba naučiti najprej za vsakdanjo rabo; v drugi vrsti še le nam je gledati na to, da v njem položimo podlago poznejšemu pouku na srednjih šolah. Zatorej pri nas nemška slovnica nikakor ni glavna stvar, — gojiti jo je treba samo toliko, da otroci za najvažnije in najnavadnije jezikove razpôle dobé lastno razsodbo o pravilnosti; — nego jezični pouk teži pri nas na vaji, na vaji v govoru in pisavi. Treba bo popolnoma otresti metodo, katera je k nam zašla iz srednjih šol in pri kateri se iz početka največ časa uporabi za ubijanje in ponavljanje pravil, pozneje pa za prestave. Za mrtve jezike, v katerih se je baviti pričetkom največ z oblikami in pozneje s temeljitim prebavljanjem realne in miselne tvarine, nakopičene v klasikih, je ta učni način popolnoma priležen; tû se učenec vglobeva v jezikove in pisateljve posebnosti, v njih duh — to je poležno, mirno delo. Druga pa je z živim jezikom; temu je treba žive besede; treba je, da se uho navadi na točno poslušanje in razločevanje, in jezik da se navadi na brz odgovor, kar Nemeč imenuje „Schlagfertigkeit“. S kratka: mrtve jezike se „študira“, živega jezika pa se je treba navaditi. Ko je bil latinski jezik še občevalni jezik — to je trajalo deloma do Marija Terezijine dobe — gledalo se je n. pr. po jezuitskih institutih drakonično na to, da so učenci že srednjih gimnazijalnih razredov izključljivo latinsko občevali. No, kaj takega dan danes za nemščino pri nas zahtevati bilo bi abotno! A, tû se nam kaže naoplačna pot, na katero se je zašlo. Ko se je koncem minulega in pričetkom našega veka v drugo porodil humanizem, oziroma klasicizem, pokladalo se je največjo važnost — kakor to mora biti — na točno prelaganje in razumevanje klasikov, — a malokateri osmošolec bi si vedel latinski izprositi ali kupiti kos črnega kruha. Odgovorilo se bode: Čemu bi znal govoriti mrtev jezik? Res je, a živ jezik naj se ravno govori, in zato se meni zdí, da dozdanji način poučevanja — se vé da nasledek naših učnih knjig, — po katerem se je ali brez konca mlatilo suhoparna pravila, ali pa eno vajo po 10- in 20krat prelágalo, ni bil pravi; zato se je potratilo in drugim predmetom pokralo brez mere časa — a doseglo se je primeroma prav malo. Kako naj li to predrugačimo? — Kakor za vsak drugi predmet, bodi tudi temu glavna, najvažnija in najobširniša učna knjiga učitelj sam. Razlaga naj sicer — to se umé samo ob sebi — vsako stvar v maternem slovenskem jeziku, a sicer naj se — v nemški uri samo — poslužuje kolikor moč nemške besede. Govori naj v kratkih, lahko umevnih stavkih in naj po moči tudi od otrok s časom zahteva odgovora v novem jeziku. Izgovarja naj čisto in pravilno, to je temelj za pravopisje, ter tudi zarano pazi na to, da i pri učencih iztrebi lokalizme v izgovoru in v oblikah, to osobito pri otrocih, ki sem ter tja doma ali drugod slišijo kako nemško besedo. — Kedar so se otroci nemškega branja naučili in se preíde k jezičnemu pouku — pri katerem naj se oblikoslovje po moči ob enem s sintakso obdelava — začne naj takoj z izdelavanjem svobodnih stavkov (freie Sätze) po vprašanjih, ako treba, naj jim sam podá nekoliko besed na izbor. — Vaje, ki so v slovnici, naj sam najprej prestavi, otroci naj se jih naučé, in učitelj naj potem vprašuje po subjektu, predikatu i. t. d. N. pr. Vaja: „Der Schüler rechnet“. Wer rechnet? Was thut der Schüler? Pozneje: Wer rechnet noch? Was thut der Schüler noch? Tudi lahko pokliče učenca, ki po vrsti ali po svoji volji stavi poleg knjige taka vprašanja, učitelj pa kliče sproti druge, kateri naj na-nja odgovarjajo. — Izdelane proste stavke naj eden učenec bere, drugi pa naj jih ročno prestavlja. Drug pot naj ta deček bere vprašanja, katera je učitelj na tablo napisal, uni pa naj po svojem zvezku ali pa prosto na-nja odgovarja. — Vaje, ki so v knjigi v ednini, naj pre-

lagajo v množino ali naj pozneje nadomestujejo glagole v predikatu s samostavniki, n. pr. vaja: „Die Gans schnattert“. Was ist die Gans? Wie ist die Gans? Ali naj zamenjava besede raznih stavkov, n. pr. vaja: „Die Gabel ist eisern. Das Messer ist stumpf. Das Beil ist scharf.“ Die Gabel ist stumpf. Das Messer ist scharf. Das Beil ist eisern i. t. d. — Vaje naj se jemljó kolikor moč iz vsakdanjega življenja in naj se mnogokrat menjavajo, da se ne bodo nahajale v vsakej besede: Vater, Schüler, Schwester, Garten i. t. d. Sploh pa je treba vaje vrediti tako, da se na eno lahko mnogokrat ozira; n. pr. vaja: „Der Tischler hobelt. Der Maler zeichnet“. (Prestava.) 1. Vprašaj po subjektu, po predikatu! 2. Zamenjajte subjekte! Der Tischler zeichnet auch. Der Maler hobelt nicht. 3. Preložite stavke na množino! 4. Was hobelt der Tischler? i. t. d. 5. Was für ein Tischler hobelt? 6. Kadar se pride do polpreteklega, ali prihodnjega, ali preteklega časa šibkih glagolov, dá se lahko preložiti to vajo, katera je že tolikrat služila, v dotični čas. 7. Kadar pridemo do adverbijalnih določil, damo zopet lahko iste stavke določevati. Vidi se, da na ta način tudi slovnično znanje škode ne trpí. A treba se bo učitelju na ta nauk vestno pripravljati, da bo lahko veleva: Poiščite vajo 5, 20, 40 in dopolnite! Ne bo mu potem treba ene in iste prestave po 10- in 20krat prežvekovati; raznovrstnost privela bo živahnost, učenci se bodo za nauk zanimali in napredovali v jeziku, ob enem pa se urili tudi v brzem in točnem mišljenju in odgovarjanju. Dokler nimamo tako vravnanih knjig, pomagajmo si s tem, da primerne vaje narekavamo; otroci pa naj jih po številu urejene prepisujejo v poseben zvezek, katerega naj nosijo vedno s saboj. — Tik teh vaj mora se seveda tudi predstavljati, že zaradi primerjanja obeh jezikov, ki je pouku jako uspešno. Tudi tù si učitelj lahko pomnoži in ponovi tvarino s tem, da daje stavke, pozneje lahke liste, katere je narekoval pri slovenski uri za slovenski pouk, v nemški uri na nemško prelagati. — Berila naj bodo lahka, a mikavna: Lahke basni, prilike, pripovedi, popisi; moralčne razprave imajo sicer vsekdar dober namen, a ga nikdar ne dosežejo, zato je tudi Gospod sam učil v prilikah. Vsako tako berilo naj učitelj slovensko razloži, o priliki predstaviti dá — v slovenski uri se je lahko napiše v domačem jeziku; — a i tù naj se stavi poleg berila lahka vprašanja v nemškem jeziku, na katera otroci tudi v nemškem jeziku odgovarjajo. Če dobimo posebna, ali s slovnici združena berila, naj bi se jim pridejala koncem tudi vprašanja. Za pravopisje je najboljši pripomoček pravilno in natančno branje (ö, ü, eu, mm i. t. d.).

Kar se tiče slovnice, bila naj bi sestavljena po induktivnej metodi: najprej vaja, potem lahko pravilo (a teh malo!); dalje naj bi bila tvarina skoz razvrščena sintetično, na način blizo kakor je sedanja II. nemška slovnica, in pa v koncentričnih krogih, n. pr. v III. razredu vaje z lahkimi samostavniki na el, er, en, ali kateri imajo končnico na n in en, v IV. razredu vaje z mešanimi i. t. d.; koncentrično bi se tudi pred vsem moralo postopati v pouku obeh jezikov, tako da bi se jemalo ob enem samostavnik (oziroma subjekt in predikat) v slovenskem in nemškem, v prvem obširneje in popolneje, v drugem vse v ožjem okvirju; enaka pravila bi se tako bolj vglobila, različenosti pa bi bile bolj razvidne.

Da se nam knjige na tak način uredí in se mi potem resno potrudimo, smelo trdim, da bomo, počemši z nemščino v tretjem razredu, vsaj toliko dosegli, kolikor smo do zdaj. Zdaj še le nam bo mogoče gojiti nekatere predmete, katere smo morali doslé popolnem zanemarjati. Najprej naj omenim nazornega nauka na najnižji stopinji. Vem sicer, da je ta predmet pri nas malo v čislih, in rad priznam, da se ga lahko zlorabi zgolj v igračo. V istini je pa ravno pri nas, kjer je za najnavadniša orodja in poslovanja toliko tujih besed v rabi, ne gledé na veliki pomen, ki ga ima pri pravi obravnavi za razvitek duševnih zmožnosti, tudi sile važen, ker se nam tù najprej in v odločilnem trenutku za

otrokov razvoj podá prilika pocestni dialekt nadomestiti s pravilnim slovenskim jezikom. Potreben je dalje pri govornih vajah, katerih je mnogo treba za dobro izvršbo pisalnega in berilnega pouka po analitično-sintetični metodi, ki je pri nas obligatorično vpeljana. Do zdaj se je pri vsem tem, kakor tudi pri prvih pisnih vajah, moralo jako površno in preneglo ravnati, da je bilo moč družega pol leta že začeti z nemškim jezikom — predno je bil temelj v branji in pisanji, še manj pa v materinem jeziku samem dobro položen. Že za Bach-Thunove vlade — danes je povsod drugače — pričenjalo se je z nemškim abecednikom povsod še le v II. in s slovnico še le v III. razredu; edino na slovenskih šolah vpeljan je bil že v I. razredu slovensko-nemški abecednik (pa za Rusine poljski i ruski elementariz); edine slovenske šole bile so brez slovnice za materini jezik, a so imele nemški: „Praktisches slov.-deutsches Sprachbuch für die oberste Classe der slov.-deutschen Hauptschulen“. In kaj je vzrastlo na tej zmesi? Troje prežlahnih želišč: preljuba „kranjska špraha“, katero se nam toliko očita, tako zvana „kuhinjska nemščina“ in pa na daleč okrog sloveči „Ljubljanski nemški dialekt“. Zdaj še le, ko se ne bo na vse zgodaj že mešalo obeh jezikov, nam bo mogoče položiti trden temelj enemu in s tem tudi drugemu; zdaj še le nam bo moč priučiti bodočemu obrtniku ali kupcu nekoliko miselne vsebine na podlogi pametnega pouka iz realij; zdaj še le bomo imeli priliko, preveriti se o dobroti novih šolskih postav“. (Konec prih.)

D o p i s i.

Iz Postojinskega okraja. Učiteljska konferencija za ta okraj bila je letos v dan 2. julija v Št. Petru. Ob poludeseti uri otvori predsednik, c. kr. okrajni šolski nadzornik g. Janez Thuma, skupščino, ter pozdravi navzoče učiteljstvo. Navzoči bili smo razun g. A. Gradišnika in g. Al. Lavrenčiča, ki sta bolna, vsi učitelji in učiteljice tega okraja. Skupščino počastila sta z navzočnostjo tudi c. kr. okrajni glavar, blagorodni g. Anton Globočnik, in deželni potovalni učitelj kmetijstva g. Gustav Pirc. Svojim namestnikom voli si g. predsednik g. nadučitelj Martina Zarnika. Zapisnikarjem sta bila voljena g. Jakob Dimnik in gosp. Fran Zaman. G. nadzornik poroča, da je z uspehi v nekaterih šolah zadovoljen, vendar se pa zopet v družih šolah še dosti pogreša. Najboljši uspeh dosegel se je v branji, le gledati je treba na to, da bodo otroci glasneje in tudi ne na pamet brali. Jezikove vaje se nekoliko premalo gojijo. Računanje na pamet se tudi premalo vadi; nekateri učitelji se na ta važni predmet premalo pripravljajo; posebno številne vaje do 20 naj se vsestransko dobro obravnavajo; če je podloga dobra, bode tudi pozneje pouk laglje. Pisava je v nekaterih šolah jako slaba. V risanju se je dosegel precej dober uspeh, le gledati je treba, da bodo zvezki bolj čedni. Pouk v realijah je bil tudi še precej dober, le pri zemljepisji se zemljevidi premalo rabijo; domoslovje se tudi premalo goji. — V telovadbi se je dosegel slab uspeh; največji vzrok temu je, ker ni pripravnih prostorov; nekateri stareji učitelji tudi niso zmožni telovadbe poučevati; dobro bi bilo, da se jo navadijo. — V ročnih delih se je v 18. šolah poučevalo in se je sploh še precej dober uspeh dosegel, le premalo se šiva. — Potem g. predsednik naznanja vse ukaze in naredbe, katere so v teku tega šolskega leta tù sim došle od višjih šolskih oblasti. G. nadučitelj Pavel Kavčič poroča: »Kako naj krajni šolski svèti svoja opravila opravljajo«. Stavil je naslednji resoluciji: 1. Slavni c. kr. okrajni šolski svèt priporoča naj krajnim šolskim svètom, da preiskavanje zaradi šolskih zamud šolskim vodstvom pripuščajo. 2. Krajni šolski svèt izročiti ima v začetku vsacega leta znesek za stvarne reči učitelju, da ne bo treba za vsak košček krede ali kapljico črnila ponižno prosariti, kar učiteljevo avtoriteto spodkopuje. Oba predloga bila sta vzprejeta. — G. J. Okorn poroča o Greinerjevih zvezkih, da bi jih rabile vse šole tega okraja. G. nadzornik tudi prav živo priporoča te zvezke. G. Adlešič priporoča Lapajnetove zvezke, ker so dosti ceneje, ravno tako tudi g. Kette. Oglasijo se k besedi tudi gg. Dimnik, Jelenec in Šarc. Pri glasovanji bilo je večina glasov za Greinerjeve zvezke. G. A. Pernè žel je v svojem poročilu »o cerkvenem petji« občno pohvalo. G. nadzornik priporoča jako Cecilijansko petje in učiteljstvo tega okraja je izreklo

mnénje, da se vpelje v tem okraji kolikor mogoče Cecilijansko petje. Iz poročil knjižničnega odbora smo slišali, da šteje Postojnska knjižnica 543 knjig; dohodkov imela je 199 gld. 88 $\frac{1}{2}$ kr., troškov pa 132 gld. 53 kr., v blagajnici ostane tedaj še 67 gld. 35 $\frac{1}{2}$ kr. Vipavska knjižnica šteje 536 knjig; dohodkov je imela 42 gld. 68 kr., troškov pa 33 gld. 50 kr., v blagajnici ostane še 9 gld. 18 kr. Pregledovalcem računov sta bila voljena g. P. Kavčič in g. Fr. Mrcina. V knjižnični odbor Postojnski so bili voljeni vsi Postojnski učitelji; v Vipavski ostanejo vsi stari. Sklene se, da se smejo knjige le na tri mesece izposoditi, vender pa sme odbor ta obrok zopet na tri mesece podaljšati. V stalni odbor so bili voljeni gg.: M. Zarnik, P. Kavčič, M. Arko in G. Grosman. — Potem g. Pirc razlaga v kratkih potezah o šolskih vrtih, ter omeni tudi pravice, katere ima on do šolskih vrtov, oziroma do učiteljev pri pouku o kmetijstvu. Poslancem v deželno učiteljsko konferencijo bili so voljeni gg.: Pavle Kavčič, Martin Zarnik in Fran Mrcina. Na zadnje g. Matija Rant stavi naslednje samostalne predloge: 1) da bi se starejšim učiteljem dovolile: a) polnoštevilne starostne doklade; b) primerne opravilne doklade enorazredničarjem; c) predplače iz letnega plačila. Vsi trije predlogi se enoglasno vzprejmó. V dosego teh predlogov delovala naj bi konferencija po svojih poslancih v deželni učiteljski konferenciji in po »Slovenskem učiteljskem društvu« v Ljubljani. G. predsednik naznani, da je zborovanje končano, zahvaljuje se gg. poročevalcem za njihov trud ter zaključí zborovanje s trikratnim »slava-klicem« presvetlemu vladarju.

S Prema. (Javna zahvala.) Slavno društvo »Národne šole« poslalo je za tukajšnjo šolsko mladino za malo odškodnino (10 gld.) 1479 kosov raznega šolskega blagá, kateri vkup tehta 23 kilogramov in bi v prodajalnici kos po kosu nakupljeno stalo 31 gld. 22 kr. Za tako veliki in tako blagodušni dar veže me dolžnost in hvaležnost, da se s tem v svojem imenu, v imenu šolske mladine in v imenu vse šolske občine slavnemu društvu »Národne šole« preiskreno zahvaljujem. Bog plačaj in povrni milim dobrotnikom to preblago dejanje ter temu društvu nakloni mnogo stanovitnih podpornikov!

Voditeljstvo šole na Premu v dan 7. avgusta 1884. l.

Matija Rant,
ravnatelj.

Iz Ljubljane. Deželni odbor kranjski je sklenil obrniti se do deželnega šolskega sveta, da naj uredí učni načrt gledé nemščine na večrazrednih ljudskih šolah s slovenskim učnim jezikom po deželi ravno takó, kakor bodo odslej urejene Ljubljanske mestne ljudske šole, namreč, da bode a) vsem predmetom po vseh razredih učni jezik slovenski, b) da se bode v nemščini jelo poučevati še le tretje šolsko leto. Vsak pedagog uvidi, da bi bilo takó prav in naravno. — Zdaj pa se sliši, da se bode v mestnih ljudskih šolah po starem pomenčevalnem učnem načrtu poučevalo še tako dolgo, dokler se v Ljubljani ne napraviti najmanj dve ljudski šoli z nemškim učnim jezikom, t. j. ena za dečke, ena pa za deklice nemških starišev!

Razpisi učiteljskih služeb.

Na Kranjskem. V Kočevskem okraji bodo se v začetku šolskega leta 1884/85. te-le učit. službe za trdno, ali začasno oddale: 1) na enorazrednici na Dragi s 450 gld. letne plače in s stanovanjem; 2) na enorazrednici pri Sv. Gregoriji s 450 gld. letne plače in s stanovanjem in 3) na trirazrednici v Sodražici druga učit. služba s 450 gld. letne plače. Prošnje naj se oddajajo pri c. k. okrajnem šolskem svétu v Kočevji do 31. avgusta t. l. — V Kameniškem okraji: učiteljska služba na dvorazrednici v Mengešu s 400 gld. letne plače. Prošnje pri c. k. okrajnem šolskem svétu v Kameniku do 31. avgusta t. l.

Premene pri učiteljstvu.

Na Kranjskem. Za trdno so postavljeni: g. Jan. Jarm, učitelj v Poljanici, v Ambrus; gdč. Kristina Železnik na II. učit. mesto v Dragatušu; gdč. Frančiška Vrus na II. učit. mesto v Vinici; g. Jan. Murn, učitelj v Drašičih; gdč. Frančiška Jugovec na II. učit. mesto k dekliški šoli v Kranji; g. Fran. Trost, učitelj v Vodicach.

Popravek in prošnja. V zadnjem listu „Učit. Tov.“ na strani 231. v 8. vrsti od zgoraj beri: „Pesen o setvi“ (ne o sestri). — Pri tej priliki prosimo vse one gospode, ki bi v „slovstveni zgodovini“ opazili kako stvarno pomoto, naj bi to blagovoljno naznanili uredništvu „Učit. Tov.“, da se o pravem času popravi, ako je kaj naopačnega. „Več oči več vidi, in več glav več vé“.